

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК НАУКА: ВІД ОСНОВ ДО НАУКОВОЇ КАРТИНИ СВІТУ

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

*За науковою редакцією доктора економічних наук
професора В. Я. Плаксієнка*

Видавництво
«Центр учбової літератури»
Київ — 2021

УДК 657
Б 94

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Полтавського державного аграрного університету
(протокол № 22 від 18 травня 2021 р.)*

Рецензенти:

Бондар М. І., доктор економічних наук, професор, декан факультету обліку та податкового менеджменту ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В.Гетьмана»;

Малюга Н. М., доктор економічних наук, професор кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Поліського національного університету;

Маренич Т. Г., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку та аудиту Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка.

Бухгалтерський облік як наука; від основ до наукової картини світу
Б 94 [колективна монографія] / за заг. ред. В. Я. Плаксієнка. Київ: «Центр учбової літератури», 2021. 340 с.

ISBN 978-611-01-2277-1

У колективній монографії наводяться історичні, методологічні та організаційні аспекти розвитку бухгалтерського обліку як важливої самостійної та динамічної науки в галузі економіки. Авторами всебічно розглянуті як концептуальні засади функціонування облікової науки, так і окремі перспективні стратегічні напрямки її розвитку на базі сучасних досягнень науково-технічного прогресу.

Видання рекомендується науковцям, здобувачам II та III освітньо-наукових рівнів «Магістр» та «Доктор філософії», а також практикам, які розробляють нормативне та методичне забезпечення обліково-аналітичної роботи.

УДК 657

ISBN 978-611-01-2277-1

© Колектив авторів., 2021.
© Видавництво «Центр учбової літератури», 2021.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

(Плаксієнко В.Я., д.е.н., професор, Полтавський державний аграрний університет, Легенчук С.Ф., д.е.н., професор, державний університет «Житомирська політехніка») 7

РОЗДІЛ 1. «ЯДРО» БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В СУЧАСНОСТІ 9

1.1. Історичні аспекти розвитку бухгалтерського обліку як науки в Україні (Бондарчук Н.В., д.держ.упр., професор, Дніпровський державний аграрно-економічний університет) 9

1.2. «Ядро» та змінні у визначенні, предметі і методи бухгалтерського обліку (Плаксієнко В.Я., д.е.н., професор, Ліпський Р.В., к.е.н., доцент, Полтавський державний аграрний університет) 19

1.3. Обліковий базис генерації потоків капіталу (Камінська Т.Г., д.е.н., професор, Академія праці, соціальних відносин та туризму, Овчарик Р.Ю., к.е.н., доцент, Київський кооперативний інститут бізнесу і права, Ільчак О.В., к.е.н., асистент, Національний університет біоресурсів і природокористування України) 38

РОЗДІЛ 2. ОКРЕМІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ 53

2.1. Інформаційна роль фінансового обліку у забезпеченні економічної, соціальної та екологічної відповідальності підприємств (Канцедал Н.А., к.е.н., доцент, Пономаренко О.Г., к.е.н., доцент, Полтавський державний аграрний університет) 53

2.2. Трансформація інформаційної ролі бухгалтерського обліку в управлінні доходами аграрних підприємств (Пилипенко К.А., д.е.н., професор, Мац Т.П., к.е.н., доцент, Красота О.Г., к.е.н., доцент, Полтавський державний аграрний університет) 64

2.3. Інформаційна роль бухгалтерського обліку у вирішенні проблем податкової безпеки підприємств (Лега О.В., к.е.н., доцент, Прийдак Т.Б., к.е.н., доцент, Яловега Л.В., к.е.н., доцент, Полтавський державний аграрний університет) 74

ОКРЕМІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ

2.1. Інформаційна роль фінансового обліку у забезпеченні економічної, соціальної та екологічної відповідальності підприємств

За найближчими прогнозами, до 2050 року зростання людської популяції спровокує збільшення потреби в харчуванні на 60-100%, що задовольнятиметься, переважно за рахунок продукції рослинництва [21]. Тобто, суспільство потребує таких систем рослинництва, які здатні давати більше продукції з більшим вмістом поживних речовин, але в той же час вони повинні мати менший вплив на навколишнє середовище. Крім того, діяльність великих корпорацій в усьому світі характеризується систематичним, безвідповідальним та безкарним порушенням екологічних правил і норм, що підтверджується не лише погіршенням якості ґрунтів, а й нищівним впливом на інші невідновлювані біоресурси.

З цього приводу професор Atul K. Shah зауважує, що при підготовці фахівців у бізнес-школах необхідно робити акцент на «відкритті корпоративної завіси» в напрямку посилення контролю екологічної відповідальності підприємств, що дасть можливість розробити механізми зовнішнього впливу та переглянути існуючі способи управління компаніями з метою обмеження їх негативного впливу на навколишнє середовище [22]. Автор наголошує на необхідності дослідження даної проблеми у міждисциплінарній площині, що поєднує історію, політику, право, економіку, соціологію та біологію, що має стати обов'язковою складовою навчальних програм студентів. Це може допомогти розширити аудиторію й виховати покоління нового типу – здатного реалізувати політику реформ, орієнтовану на подолання монополії екологічного грабунку та боротьби з його наслідками.

Економічний ефект – драйвер і мотиватор сучасного бізнесу, однак цей постулат враховує тільки короткострокові, миттєві цілі і ніяк не корелює з проблематикою суспільної, екологічної відповідальності, збереження планети й ресурсів, забезпечення можливості життєдіяльності наступних поколінь. Глобальні питання безпечного співіснування бізнесу і природного середовища у фокусі наукових досліджень фундаторів та

продовжувачів теорії фізичної економії. «На відміну від природи, якій притаманна здатність самовідтворюватися, господарювання потребує усвідомленого управління. Відтак сучасне наукове та практичне забезпечення управління економікою має ґрунтуватися на такому теоретичному і прикладному знанні, котре відповідає потребам економічного розвитку, підпорядкованого природі й узгодженого з нею» [19, с. 282].

Економічна ефективність лише у комплексі з соціальною забезпечує підвищення рівня інтегральної (загальної) ефективності функціонування економічної системи.

Мультидисциплінарний підхід до вирішення даної проблеми характеризується високим інтересом науковців усього світу, в тому числі в Україні, а також все більш активно впроваджується в університетську практику навчання здобувачів.

Так, наприклад, у 2018 році Міністерством освіти і науки України введено в дію Стандарт вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, у якому передбачено наступний програмний результат: «ПР02. Розуміти місце і значення облікової, аналітичної, контрольної, податкової та статистичної систем в інформаційному забезпеченні користувачів обліково-аналітичної інформації у вирішенні проблем в сфері соціальної, економічної і екологічної відповідальності підприємств» [15]. Виконання даної норми супроводжується адекватною реакцією академічних спільнот, що проявляється у закріпленні даного програмного результату в Освітньо-професійних програмах закладів вищої освіти, а також пошуку способів удосконалення навчальних методів для його досягнення під час вивчення професійних дисциплін.

Цим обумовлено вибір мети даного дослідження, а саме: визначення ролі облікових систем у вирішенні проблем соціальної, екологічної та економічної відповідальності підприємств в цілому, а також деталізація можливостей інформаційної функції фінансового обліку у вирішенні зазначеної проблеми.

Облік та аудит як підсистеми інформаційного забезпечення управління бізнесом позиціонуються нами у аграрному секторі економіки України як засіб захисту інтересів селян-власників, збереження ресурсного (і, насамперед, земельного) потенціалу. Тому слід акцентувати

на ефективності обліку та його інформаційній ролі у досягненні мети керованого економічного розвитку.

Зважаючи на складність самих соціальних процесів, для оцінювання ефективності обліку у забезпеченні соціальної відповідальності бізнесу використовуються емпіричні уявлення. Якісна характеристика соціальної ефективності передбачає детальний вербальний опис реального впливу заходів на результативність виробництва і життєдіяльність населення.

Облік та контроль операцій із землями сільськогосподарського призначення «до ринкову» добу не виконував властивої інформаційної ролі та не забезпечував потреб управління (в частині обґрунтування прийняття управлінських рішень, вибору стратегії керованого економічного розвитку).

Методика обліку земель сільськогосподарського призначення не була розроблена через відсутність адекватного визнання такого об'єкта обліку. Земля розглядалася виключно як засіб виробництва, а статистичний (а не бухгалтерський) облік вівся з метою прогнозування урожаю. Зараз же земельні площі обліковуються для розуміння їх цінності і вартості. Особливо, коли українське суспільство знаходиться «на порозі» формування ринку землі.

Пануючою формою використання земель в Україні є оренда. Очевидним є факт, що формування орендного землекористування в Україні відбулося з ігноруванням економічних інтересів та проявів соціальної відповідальності орендаря. Отже, мав місце диктат умов оренди з боку орендарів на фоні низького рівня юридичної грамотності селян-власників. Ці обставини знову ж таки актуалізують посилення інформаційної ролі фінансового обліку для ініціювання дотримання принципів відповідальності (економічної, соціальної, екологічної).

На початковому етапі з'ясування міри виконання обліком функції генерації інформаційного забезпечення управлінських рішень вивченню підлягає практика договірних відносин з приводу оренди земель сільськогосподарського призначення. Типові форми договорів оренди земельної ділянки та земельної частки (паю) затверджені на державному рівні. Неодноразово форми типових договорів розроблялися неурядовими, громадськими організаціями, органами місцевої влади. Однак, форми договорів об'єктивно не можуть повністю врахувати всі особливості означених взаємовідносин.

Значення договорів у обліковому процесі фундаментально та з тривалою динамікою у часі досліджує О. Петрук [12]. Науковець розглядає договір як форму господарського зобов'язання, його джерело. Господарський договір в обліку може мати кілька проявів: факт господарської діяльності, первинний обліковий документ. Ці прояви мають місце попри традиційні складнощі «прив'язки» факту укладення договору до рахунків бухгалтерського обліку.

Найбільш помітні інформаційні прогалини договорів оренди земель як первинних облікових документів мають місце щодо дотримання істотних умов договору. Згідно ст. 15 Закону України «Про оренду землі», за відсутності однієї з них договір може бути визнано недійсним [16]. Розгляду потребують також інші групи договірних умов різної юридичної значущості.

Відсутність чи наявність звичайних договірних умов не впливає на процедуру укладання, так як вони сформульовані у чинних нормативних актах та діють «автоматично». Однак, низький рівень юридичної обізнаності селян дає неправомірні переваги бізнес-суб'єктам у вирішенні спорів при ініціюванні їх судового розгляду внаслідок формальної відсутності звичайних договірних умов.

Тому, раціональним є акцент на включенні таких реквізитів до договорів за аналогією до обов'язкових реквізитів первинного облікового документа, що надають йому правомочності. Наприклад, положення про відшкодування орендарю вартості невіддільних поліпшень землі та отримання на це дозволу орендодавця; порядок передачі землі у суборенду; використання орендарем для потреб господарювання наявних на земельній ділянці загальнопоширених корисних копалин і тому подібне.

Риси обов'язкових реквізитів договорів як облікових первинних документів зумовлюють також потребу деталізації аспектів, пов'язаних з орендною платою.

Зокрема, безліч суперечностей виникає при обчисленні орендної плати у відсотках до валового збору урожаю. Часто в рахунок орендної плати видається зерно низької якості чи урожай культур, що не мають господарської цінності для орендодавця-селянина, тому в договорі слід зафіксувати один із можливих варіантів:

- розмір орендної плати визначається у відсотках до валового збору врожаю, а видається однією наперед визначеною культурою;

- вказуються окремі відсотки від урожаю кількох культур до видачі.

Інформаційна роль обліку у створенні умов для захисту прав власників земельних часток (паїв) та збереженні цього унікального й незамінного для аграрного сектору економіки ресурсу полягає у можливості впорядкувати землекористування господарств-орендарів засобами інвентаризації.

Згідно до Положення про інвентаризацію № 879 майно і матеріальні цінності, що не належать підприємству і облік яких ведеться на позабалансових рахунках, підлягають інвентаризації тільки у випадках, коли вона є обов'язковою [14].

Тому, очевидно, ініціатива проведення інвентаризації земель сільськогосподарського призначення має належати представницькому органу на зразок Об'єднання громадян співвласників із залученням до цього процесу незалежних фахівців – наприклад, аудиторів, кандидатури яких обрано після обговорення на Загальних зборах.

Отже, актуальним залишається продовження розробки концептуальних засад і методичних положень з організації інвентаризації земель сільськогосподарського призначення в сукупності елементів методу фінансового обліку, а також практичних рекомендацій щодо її проведення в аграрних підприємствах.

Облік сільськогосподарських угідь для цілей статистичного спостереження ведеться за видами: рілля, пасовища, сіножаті, землі запасу та інші. За виділеними видами угідь ймовірна міжвидова трансформація, тому при повній мірі набуття саме фінансовим обліком свого інформаційного функціоналу можуть бути виявлені відмінності у площах і контурах окремих видів. Кількісну характеристику означених відмінностей в силу специфіки та інструментарію вимірювань можуть дати лише фахівці із землеустрою.

Питання соціальної і екологічної відповідальності можуть актуалізуватися обліком, як підсистемою управління, через висвітлення динаміки змін якісного стану земель.

Практика та правові засади орендних відносин в аграрному секторі економіки України ускладнюють запровадження інституту колективної матеріальної відповідальності за збереження та раціональне використання земель. Як відзначають науковці, орендні відносини на селі викривлені: якщо в інших країнах основним суб'єктом господарювання, як юридична

особа, переважно є власник, то в Україні навпаки – більшість суб'єктів господарювання орендарі [3, с. 100].

Тобто українські селяни поєднують два протилежні статуси: власник та найманий працівник. Це, практично, означає наявність матеріальної відповідальності за збереженість своєї ж власності перед третьою особою (розпорядник-орендар). Тобто ситуація має ознаки правової колізії й економічного нонсенсу, адже саме розпорядник визначає виробничу стратегію і технологію, що й впливає на якісний стан земель.

Тому в договорах оренди земельних паїв доцільно у переліку істотних умов передбачати повну матеріальну відповідальність орендаря за збереження якісного стану об'єкта оренди.

Існуюча інформаційна база щодо земель сільськогосподарського призначення, сформована системою фінансового обліку, не містить даних для проведення повноцінної інвентаризації. Така ситуація зумовлена відсутністю адекватного відображення сільськогосподарських земель як об'єктів обліку, які не формують ключових показників фінансової звітності (понад 89% земель сільськогосподарських підприємств залучені на умовах оперативної оренди та обліковуються поза балансом).

Значення оцінки земельних паїв, як об'єктів обліку, у грошовому вимірнику також дещо нівельовано. Тобто інформаційна роль обліку у функції квантифікації теж повною мірою не дотримана.

Оцінка кількісного виразу якісних характеристик земель як об'єкта обліку, зважаючи на стан організації обліку показників якості, не відбувається.

Якість земель – узагальнена характеристика земельної ділянки з визначеними категоріями якості ґрунтів, охоплених її межами. Обстеження ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення з метою державного контролю показників якості проводиться у рамках бонітування один раз на сім років. За цей період в умовах переважаючої короткострокової оренди змінюється кілька землекористувачів, тому встановити адресність змін якісного стану земель неможливо. Зважаючи на вплив юридичного змісту орендної операції на побудову обліку, порівняння факту з обліковими даними про землі ускладнюється.

Аналітичний облік відокремлених земельних ділянок та сформованих на основі права на земельну частку (пай) у сільськогосподарських формуваннях практично відсутній, хоча його дані мають слугувати основою у складній системі використання землі

підприємствами. Додаткова інформація про об'єкти обліку на аналітичних рахунках має економічну значимість та облікову цінність. Аналітичні рахунки являють собою основу формування інформації, що відображається на синтетичному рахунку.

Слід відзначити позитивний досвід у розробці наукового супроводу організації аналітичного обліку земель сільськогосподарського призначення.

Розробка реєстрів обліку земель є серед найбільш вагомих наукових результатів здобувачів наукових ступенів (перелік і роки: Ярмольок О.Ф. (2008 р.) [20], Голуб Н.О. (2011 р.) [1], Линвинець Ю.І. (2013 р.) [6], Остапчук С. М. (2015 р.) [9], Пантюхова А. В. (2017 р.) [11], Нечипорук Н. В. (2018 р.) [7], Остапчук Т. П. (2019 р.) [10].

Наприклад, для аналітичного обліку кількості і якості земель запропоновано ведення Книги кількісного та якісного обліку земель [17, с. 153-166] або інвентарних карток обліку земельних угідь [2, с. 82, 5, с.21] та ряд інших облікових реєстрів.

Агрохімічна паспортизація земель у комплексі з адекватною оцінкою як активу та обліковим відображенням, беззаперечно, стане прогресивним кроком у напрямі демократизації земельних відносин. Особливо цінною з позиції обліку та контролю за раціональним використанням і збереженням цього незамінного засобу виробництва в сільському господарстві є вимога нормативних актів про обов'язкову паспортизацію земель у разі зміни власника чи користувача незалежно від часу останнього обстеження.

Цей захід дозволить врегулювати інститут договірної матеріальної відповідальності орендаря за умови розробки та нормативного забезпечення фахівцями з господарського контролю методик визначення суми відшкодування збитків від погіршення якості землі.

Вважаємо за потрібне зафіксувати в інвентаризаційних описах земель документи, за якими визначено вартість земельних угідь сільськогосподарського призначення. Також доцільно окремою позицією виділити реквізити фахівця із землевпорядкування, що посвідчує натуральні показники земель з опису та у разі експертної оцінки земельних ділянок на балансі – П.І.Б. оцінювача, номер та дату видачі кваліфікаційного свідоцтва. Це додатково слугуватиме засобом стимулювання відповідальності землевпорядника та оцінювача за достовірність даних, мінімізуватиме викривлення інформації у корисливих інтересах кінцевих вигодонабувачів.

Унаслідок посилення інформаційної ролі обліку через висвітлення і оцінку погіршення показників якісного стану земель, за дебетом рахунка 947 «Нестачі і втрати від псування цінностей» можливе відображення відшкодування орендодавцю погіршення якісного стану земель.

Наявність документально не підтверджених земель у використанні не зумовить появу облікових записів з формального оприбуткування лишків, а актуалізуватиме перевірку бази і повноти справляння єдиного податку групи 4 (екс «фіксований сільськогосподарський податок») чи земельного податку.

Формування системою фінансового обліку даних про об'єкти оподаткування у відносинах з приводу орендного землекористування також мотивуватиме усі сторони угод до виконання виду відповідальності перед суспільством – податкової дисципліни.

Крім очевидної потреби достовірного формування у обліку показників щодо земельних масивів при оподаткуванні єдиним податком групи 4 або земельним податком, з метою адекватного визначення бази оподаткування слід чітко фіксувати в обліку показники оцінки земель та перевіряти правильність їх індексації; натуральну та відробіткову орендну плату оподатковувати податком на доходи фізичних осіб з урахуванням підвищуючого коефіцієнта 1,219. На додаток, у орендаря виникає податкове зобов'язання з ПДВ у день нарахування орендної плати, обчислене, виходячи зі звичайних цін.

Для здійснення об'єктивних висновків еколого-економічної ефективності господарювання в межах окремо взятого суб'єкта первинним та найбільш надійним джерелом інформації завжди були і залишаються дані фінансового обліку. Проте, на нашу думку, у цьому аспекті інформаційна функція фінансово обліку наразі використовується не у повній мірі, адже при правильному підході до систематизації даних вона здатна вирішувати глобальні проблеми людства. Підтвердження цієї робочої гіпотези розглянемо на прикладі екоциду.

Екоцид – міжнародно визнаний злочин, об'єктом якого є безпека природи як середовища проживання людини, предметом – рослинний і тваринний світ, атмосфера, водні ресурси, земля, надра та інші компоненти екосистеми

В законодавстві України поняття екоциду кваліфікується у ст. 441 Кримінального Кодексу України, якою передбачена кримінальна відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк від восьми до

п'ятнадцяти років за масове знищення рослинного або тваринного світу, отруєння атмосфери або водних ресурсів, а також вчинення інших дій, що можуть спричинити екологічну катастрофу.

Склад цього злочину переважно формується як матеріальний, а момент його визнання визначається доведенням факту створення суспільно небезпечних наслідків, що мають ознаки екологічної катастрофи.

Отже, посилення інформаційної ролі обліку як активатора відповідальності бізнесу надзвичайно важливе. Без цього неможливо буде досягти керованості економічного розвитку на засадах узгодження постулатів фізичної економії та управлінських підходів.

Проблеми, що створюються великими підприємствами і корпораціями, пов'язані з прагненням максимізації прибутку й накопичення багатства – явищем, яке сьогодні широко визнається як «financialisation» (фінансизація). Крім того, корпоративна завіса обмеженої відповідальності, підсилюється концентрацією зацікавлених осіб у колах політичної та структурної влади, що дозволяє збільшувати масштаби фіктивних операцій, тіньових обороток неоподаткованого характеру, лобіювати створення правового поля комерційної таємниці з метою уникнення економічної, соціальної та екологічної відповідальності.

Соціальний ефект від посилення інформаційної ролі обліку як регулятора бізнес-процесів та каталізатора соціальної й екологічної відповідальності саме у аграрному секторі економіки України виражатиметься в:

- збільшенні поінформованості власників та можливості відслідковувати та вчасно приймати рішення щодо керованості використання майна та землі;
- підвищенні мотивації сільського населення у реалізації своїх економічних рішень;
- ініціюванні змін у методах господарювання; забезпеченні захисту майнових інтересів селян та формуванні механізму зворотного зв'язку агроформувань з органами виконавчої влади для ефективної реалізації заходів державної аграрної політики.

Роль фінансового обліку у вирішенні раніше актуалізованих проблем ігнорування проявів економічної, соціальної, екологічної відповідальності бізнесу полягає у впорядкованій систематизації інформації про нові об'єкти, а також діяльності й напрацюванні мультизадачних алгоритмів,

здатних до синхронізації облікових даних з інформаційними системами різних рівнів [4, с. 70].

Результатом такої синхронізації може бути багатофакторна діагностика ризиків та реальних загроз, причин і наслідків спотворення об'єктивних даних щодо діяльності господарюючих суб'єктів. Це сприятиме ефективній реалізації інноваційних ідей, напрацюванню комплексних інституційних управлінських рішень, у тому числі й антикризового характеру. Таким чином, інформаційні дані фінансового обліку можуть використовуватися для ідентифікації доказів у процесах «зеленої й соціальної кримінології», орієнтованих на визначення реальних параметрів екологічної шкоди, шкоди для суспільства унаслідок бізнес-процесів конкретного господарюючого суб'єкта.

Список використаних джерел:

1. Голуб Н. О. Облік і контроль витрат на поліпшення земель сільськогосподарського призначення : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09; ННЦ «Ін-т аграр. Економіки». К., 2011. 20 с.
2. Гузар Б. С., Рибак С. М. Облік земель та ефективності їх використання в умовах переходу до ринку. *Економіка АПК*. 2000. №11. С.76–83.
3. Дем'яненко М.Я. Проблеми іпотеки сільськогосподарських земель. *Економіка АПК*. 2003. № 2. С.98–104. (те що 61)
4. Канцедал Н. А. Інституційна роль бухгалтерського обліку у трансформаційних процесах цифрової економіки. *Теорія та практика управління в державному, муніципальному та корпоративному секторах*: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (28 грудня 2020 р.; м. Київ) / Відпов. За вип. С. Остапчук. К.: ТОВ «ВІПО», 2020. С. 68-71. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/9113>
5. Козменкова С. В. О бухгалтерскомучете земель сельскохозяйственных предприятий. *Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий*. 1996. № 6. С.19–23.
6. Литвинець Ю. І. Обліково-контрольне забезпечення управління орендними земельними відносинами в сільськогосподарських підприємствах : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. К., 2013. 20 с.
7. Нечипорук Н. В. Бухгалтерський облік земельних ресурсів в умовах ресурсозбереження: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Держ. служба статистики України, Нац. акад. статистики, обліку та аудиту. Київ, 2018. 21 с.
8. Облік і оподаткування земельних відносин у сільськогосподарській діяльності : наук.-практ. вид. : / [Ю. С. Бездушна та ін. ; за ред. В. М. Жука, Б. В. Мельничука, В. М. Метелиці] ; Нац. наук. центр «Ін-т аграр. Економіки». Київ : ННЦ «ІАЕ», 2014. 159 с.
9. Остапчук С. М. Бухгалтерський облік земель сільськогосподарського призначення : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Нац. акад. аграр. наук України, Нац. наук. центр «Ін-т аграр. економіки. Київ, 2015. 20 с.

10. Остапчук Т. П. Теорія та методологія бухгалтерського обліку земельних активів та прав на них : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.09. Житомир. держ. технол. ун-т. Житомир, 2019. 40 с.
11. Пантюхова А. В. Облікта аналіз використання і відновлення земельних ресурсів : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ, 2017. 24 с.
12. Петрук О. М. Облікове відображення договірних зобов'язань при переробці давальницької сировини. *Ефективна економіка*. 2012. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1102>
13. Пономаренко О. Г., Лега О. В. Оптимізація тестування системи обліку земельних операцій у агроформуваннях. *Облік і фінанси*. 2017. № 1. С. 76-84
14. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : Наказ Міністерства фінансів України від № 02.09.2014 р. № 879. Дата оновлення: 29.09.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>.
15. Про затвердження Стандарту вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Міністерство освіти і науки України. Наказ № 1260 від 19.11.2018 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/071.pdf>
16. Про оренду землі: Закон України від 6.10.1998 р. № 161-XIV. Дата оновлення: 19.02.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text>.
17. Рекомендації з організації обліку та оцінки земель на підприємствах АПК (за редакцією А.М. Третьяка, В.М. Жука). *Облік і фінанси АПК*. 2005. № 3. С.135 – 189.
18. Шевчук В. О. Проблеми управління рівноважним довгостроковим розвитком економіки на засадах фізичної економії. *Облік і фінанси*. 2016. № 4. С. 145-152.
19. Шевчук В. О. Рівноважність і довготривалість економічного розвитку: зміна парадигми управління на засадах фізичної економії. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2014. № 6(1). С. 282-292.
20. Ярмолюк О. Ф. Облік земельних ресурсів в сільськогосподарських підприємствах : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.09 / Ярмолюк Олена Феліксівна ; Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» УААН. К., 2008. 20 с.
21. Delgado J. A., Short N. M. Jr., Roberts D. P. and Vandenberg B. Big Data Analysis for Sustainable Agriculture on a Geospatial Cloud Framework. *Front. Sustain. Food Syst.* Vol. 3:54. 2019. DOI: <https://doi.org/10.3389/fsufs.2019.00054>
22. Shah A. K. Book Review: Ecocide: Kill the Corporation Before it Kills Us by David. October 26th, 2020. URL: <https://blogs.lse.ac.uk/lsereviewofbooks/2020/10/26/book-review-ecocide-kill-the-corporation-before-it-kills-us-by-david-whyte/>